Υπαγωγή
ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Άρειος Πάγος 20/2020 (Ποινικό Τμήμα Ε')

Ερμηνεία ελαφρυντικής περίστασης μη ταπεινών αιτίων

Επιμέλεια: Παναγιώτης Ρισκάκης

Απόσπασμα κειμένου απόφασης[1]

«[...] Περαιτέρω, η ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία πρέπει να υπάρχει και για την απόρριψη των αυτοτελών ισχυρισμών, με τους οποίους ζητείται η αναγνώριση υπέρ του κατηγορουμένου ελαφρυντικών περιστάσεων του άρθρου 84 παρ., 2 ΠΚ, με την προϋπόθεση ότι αυτοί έχουν προβληθεί κατά τρόπο σαφή και ορισμένο και έχουν αναπτυχθεί προφορικά κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο, δηλαδή με επίκληση όλων των πραγματικών περιστατικών που απαιτούνται για τη νομική θεμελίωση, την ουσιαστική διερεύνηση και τελικά τη δικαστική απόφανση για συνδρομή ή μη των αντιστοίχων ελαφρυντικών περιστάσεων. Διαφορετικά το δικαστήριο της ουσίας δεν έχει υποχρέωση να απαντήσει στους ισχυρισμούς αυτούς και να αιτιολογήσει ειδικά την απόρριψή τους (ΑΠ 76/2017). [...]

[...] Για την στοιχειοθέτηση της ελαφρυντικής περίστασης των μη ταπεινών αιτίων, κατά την έννοια του εδάφ. β' της παρ. 2 του αυτού ως άνω άρθρου (84 του ΠΚ) απαιτείται ο υπαίτιος να ωθήθηκε στην πράξη του από μη ταπεινά αίτια, που ως τοιαύτα νοούνται τα μη αντίθετα προς την κοινή περί ηθικής ή κοινωνικής τάξης, συνείδηση και τα μη μαρτυρούντα διαστροφή χαρακτήρα και κακοβουλία του δράστη για δε το ορισμένο αυτού απαιτείται να εκτίθενται και τα αίτια που ώθησαν τον κατηγορούμενο στην πράξη του (ΑΠ 130/2017). Η μη ταπεινότητα των αιτίων από τα οποία ο δράστης ωθήθηκε στην πράξη που του αποδίδεται, θα κριθεί όχι υποκειμενικά, δηλαδή κατά την αντίληψη του δράστη, αλλά αντικειμενικά, δηλαδή κατά την αντίληψη της κοινωνίας (ΑΠ 295/2015). Η δε κρίση του δικαστηρίου της ουσίας ότι ορισμένα περιστατικά συνιστούν ή όχι ταπεινά αίτια, είναι κρίση ως προς τα πράγματα και δεν ελέγχεται αναιρετικά (ΑΠ 453/2016). [...]

[...] Στη προκειμένη περίπτωση, ο συνήγορος του δευτέρου αναιρεσείοντος, κατά τη συζήτηση ενώπιον του Τριμελούς Πλημ/κείου, μετά την ανάγνωση των αναγνωστέων εγγράφων, υπέβαλε σε γραπτό κείμενο, που καταχωρίστηκε στα πρακτικά, και ανέπτυξε προφορικά τους αυτοτελείς ισχυρισμούς για αναγνώριση στον δεύτερο αναιρεσείοντα των ελαφρυντικών περιστάσεων του άρθρου 84 παρ. 2 περ. β', δ' και ε ΠΚ με το εξής περιεχόμενο:

[...] "Σε κάθε περίπτωση όμως οφείλω να αναφέρω πως τη συγκεκριμένη επιχείρηση διατηρώ από το έτος 2003 και μέσω αυτής προσπαθώ μετά κόπων και βασάνων να βιοποριστώ εγώ, η γυναίκα και τα 6 μας τέκνα (προσκομίζεται πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης). [...] Το κατάστημα

[1] Όπως αυτή έχει δημοσιευθεί στην ΤΝΠ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ».

όλα αυτά τα χρόνια λειτουργεί υπό συγκεκριμένες συνθήκες - οδηγίες τις οποίες δίνω πάντα στο προσωπικό του καταστήματος. Ανελλιπώς τονίζω στο προσωπικό να μη λειτουργεί ποτέ η μουσική με ανοιχτές τις πόρτες και η ένταση των ηχείων να μη ξεπερνά τα 80 db. Τη συγκεκριμένη ημέρα (10-04-2016) είχα αποχωρήσει, όπως κάνω πάντα, περί ώρα 22:00 προκειμένου να ξεκουραστώ στην οικία μου, η οποία βρίσκεται μόλις 5 λεπτά από το κατάστημα. Μάλιστα, έχω δώσει ρητές οδηγίες πως αν προκύπτει κάτι να με παίρνουν άμεσα τηλέφωνο προκειμένου να μεταβαίνω στο κατάστημα. Την 10-04-2016 ο σύζυγος της κόρης μου και έτερος κατηγορούμενος, Ε. Β., είχε τα γενέθλια του. Ήρθε λοιπόν στο μαγαζί μαζί με την παρέα του προκειμένου να γιορτάσει μαζί τους. Όπως τόνισα προηγουμένως εγώ είχα ήδη αποχωρήσει από το κατάστημα.

Από ό,τι με πληροφόρησαν μόλις έφεραν την τούρτα ανέβηκαν λόγω της περίστασης οι τόνοι στα ηχεία και λόγω του κόσμου που είχε προσέλθει είναι αλήθεια ότι επικράτησε φασαρία. [...] Τέλος τονίζω πως στα 15 χρόνια λειτουργίας του καταστήματος ουδέποτε έχω υποπέσει σε οποιαδήποτε παράβαση, φροντίζοντας πάντοτε να είμαι τυπικός και νομοταγής.

Από όλα τα ανωτέρω αποδεικνύεται πως ναι μεν φέρω ευθύνη ως ιδιοκτήτης του καταστήματος για την παράβαση που έγινε, σε κάθε περίπτωση όμως πρέπει να αναγνωριστούν στο πρόσωπο μου οι ελαφρυντικές περιστάσεις των άρθρων 84 παρ. 2 περ. β, δ' και ε' ΠΚ, διότι οδηγήθηκα στην πράξη μου από μη ταπεινά αίτια, καθότι δεν ήμουν τη στιγμή της παράβασης στο κατάστημα και δε γνώριζα τι ακριβώς συνέβη[...]. Οι αυτοτελείς αυτοί ισχυρισμοί απορρίφθηκαν κατ' ουσία από το Δικαστήριο της ουσίας με την εξής αιτιολογία: "Τέλος, ο ισχυρισμός του δευτέρου κατηγορούμενου περί αναγνώρισης στο πρόσωπο του των ελαφρυντικών περιστάσεων που προβλέπονται στις διατάξεις των άρθρων 84 παρ. 2 περ. β' δ και ε ΠΚ κρίνεται επίσης απορριπτέος ως ουσία αβάσιμος, διότι δεν προέκυψε από κανένα προσκομιζόμενο αποδεικτικό μέσο ότι συντρέχουν οι ως άνω ελαφρυντικές περιπτώσεις".

[...] Αντίθετα όσον αφορά τον αυτοτελή ισχυρισμό των μη ταπεινών αιτίων, ο οποίος προβλήθηκε κατά τρόπο πλήρη και ορισμένο, με αυτά που δέχθηκε το δικαστήριο δεν διέλαβε στην προσβαλλομένη απόφασή του την απαιτούμενη ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία για την απόρριψή του κατ' ουσίαν.

Επομένως, ο ίδιος πιο πάνω λόγος αναίρεσης, κατά το σκέλος του που πλήττει την προσβαλλομένη απόφαση για έλλειψη αιτιολογίας για την απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού των μη ταπεινών αιτίων είναι βάσιμος και πρέπει κατά παραδοχή του, να αναιρεθεί η άνω απόφαση ως προς την αντίστοιχη απορριπτική της εν λόγω ελαφρυντικής περίστασης διάταξη της, αναγκαίως δε και ως προς εκείνη περί της επιβολής ποινής και να παραπεμφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 519 ΚΠοινΔ, η υπόθεση, κατά το αναιρούμενο μέρος της για νέα συζήτηση στο ίδιο Δικαστήριο, συγκροτούμενο από άλλους δικαστές εκτός από εκείνους που δίκασαν προηγουμένως προκειμένου να κρίνει για τη συνδρομή η όχι της ελαφρυντικής περίστασης του άρθρου 84 παρ. 2 εδ. β' του Π.Κ. και, αναλόγως προς την επ' αυτής παραδοχή του, να επιμετρήσει την αρμόζουσα στον αναιρεσείοντα ποινή. [...]»

Παρατηρήσεις

1. Στην υπό μελέτη απόφαση το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον αυτοτελή ισχυρισμό ενός εκ των δύο κατηγορουμένων, με τον οποίο έγινε επίκληση της ελαφρυντικής περίστασης των μη ταπεινών αιτίων του άρ. 84 παρ. 2 περ. β' ΠΚ. Ο όρος «μη ταπεινά αίτια» αναλύεται στην αρνητική και τη θετική του όψη[2]. Η πρώτη συνίσταται στην εξώθηση στην πράξη από αίτια μη υποδηλούντα «διαστροφή» του χαρακτήρα, «κακοβουλία» ή συνείδηση, η οποία δεν είναι σύμφωνη με την κοινή περί

[2] Χαραλαμπάκης Αριστοτέλης, *Επιτομή Ποινικού Δικαίου Γενικό Μέρος*, εκδ. Π.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα, 2016, σελ. 624.

ηθικής αντίληψη από μέρους του υπαιτίου. Ωστόσο, η δεύτερη, θετική όψη είναι εξίσου σημαντική και αναγκαία για την πληρότητα του υπό διερεύνηση ισχυρισμού. Ο κατηγορούμενος δηλαδή καλείται να αποδείξει ταυτοχρόνως ότι στην πράξη υποκινήθηκε από κάποιο «ευγενές»[3] αίτιο. Ως τέτοιο λογίζεται ενδεικτικά η διαφύλαξη αγαθών της έννομης τάξης[4].

2. Στην εν λόγω υπόθεση η πράξη, η οποία καταλογίστηκε στους δύο κατηγορουμένους ήταν αυτή της παράβασης υγειονομικής διάταξης αφορώσας την πρόκληση θορύβου ανώτερης έντασης από το επιτρεπτό όριο σε κέντρα διασκεδάσεως και λοιπά παρόμοια καταστήματα. Στοιχείο ενδιαφέροντος αποτελεί το ότι ο κατηγορούμενος, που επικαλέστηκε την ελαφρυντική περίσταση της διάταξης του άρ. 84 παρ. 2 περ. β' ΠΚ, ισχυρίστηκε πως στην πράξη προέβη από μη ταπεινά αίτια λόγω του ότι την στιγμή εκείνη απουσίαζε και δεν μπορούσε να γνωρίζει το συμβάν. Ωστόσο, στην συγκεκριμένη περίπτωση παρουσιάζεται η ακόλουθη δυσχέρεια: ο κατηγορούμενος ζητά την αναγνώριση μη ταπεινών αιτίων αναφορικά με την αξιόποινη πράξη του, την οποία παρά ταύτα δεν τέλεσε ο ίδιος ως φυσικός αυτουργός, ήτοι με κάποια θετική του ενέργεια. Αντιθέτως, φέρεται ότι αγνοούσε σύμφωνα με τον ισχυρισμό του την τέλεση της παράβασης, η οποία απλώς του καταλογίστηκε εξαιτίας της επίτασης της ποινικής ευθύνης και στον ιδιοκτήτη του καταστήματος. Ο προβληματισμός που ανακύπτει έγκειται στο κατά πόσον μπορεί να είναι αποδεκτή η αναγνώριση μη ταπεινών αιτίων στο πρόσωπο του αναιρεσείοντος, όταν ο έτερος συγκατηγορούμενος είναι αυτός που εξωθήθηκε στην πράξη.

3. Παρ' όλο που η προβληματική άπτεται του πεδίου της ουσίας κρίνεται άξια ανάπτυξης. Γίνεται φανερό ότι δεχόμενοι την ερμηνεία των δύο όψεων των μη ταπεινών αιτίων, η κατάφαση της θετικής και της αρνητικής τους πτυχής στην προκείμενη υπόθεση πρέπει να αναγνωριστεί σε πρόσωπο διάφορο από αυτό του κατηγορουμένου, καθώς αυτός δεν μετέσχε με θετικές ενέργειες στην παράβαση. Η αναγνώριση μη ταπεινών αιτίων λόγω της πρότερης χρηστής, μη οχλητικής λειτουργίας της επιχείρησης και της συνολικής υποδειγματικής συμπεριφοράς του κατηγορουμένου μάλλον δεν μοιάζει τόσο πειστική υπόθεση, παρά το γεγονός πως ο κατηγορούμενος κατά βάση στηρίζει τον ισχυρισμό του σε αυτά τα περιστατικά. Περαιτέρω, φαίνεται να επιδιώκει την αναγνώριση μη ταπεινών αιτίων επικαλούμενος ως λόγο πρόκλησης της υπερβολικής όχλησης τους εορτασμούς γενεθλίων του συγκατηγορουμένου του. Η μη ταπεινότητα δηλαδή των αιτίων αναγκαστικά θα στηριχθεί σε περιστατικά που αφορούν πρόσωπο διαφορετικό από αυτό που την προβάλλει.

4. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό ως ουσία αβάσιμο, χωρίς να συμπεριλάβει ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, διότι εκτίμησε πως ο ισχυρισμός δεν υπήρξε σαφής και ορισμένος[5]. Όμως το πέμπτο τμήμα του ΑΠ δεν συμμερίστηκε την άποψη του δικαστηρίου της ουσίας και παρέπεμψε την υπόθεση πίσω σε αυτό για να κρίνει με βάση τα πραγματικά περιστατικά την συνδρομή ή μη της ελαφρυντικής περίστασης των μη ταπεινών αιτίων[6].

---

[3] Ακριβώς ό.π.

[4] Pikramenoslaw, *Η ερμηνεία των ελαφρυντικών περιστάσεων από τον Άρειο Πάγο*, δημοσιευμένο σε: https://pikramenoslaw.gr/2017/04/10/%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%B5%CE%BB%CE%B1%CF%86%CF%81%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%AC%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%BF-%CF%80/, [τελευταία επίσκεψη: 26.4.21].

[5] Σύμφωνα με τον ΑΠ στις περιπτώσεις προβολής ισχυρισμών που δεν πληρούν τα δύο αυτά κριτήρια το δικαστήριο της ουσίας δεν υποχρεούται να συμπεριλάβει ειδική αιτιολόγηση για την απόρριψή τους. Βλ. ΑΠ 76/2017. Επίσης, για το ίδιο ζήτημα βλ. και Χαραλαμπάκης Αριστοτέλης, ό.π. υποσημ. 2, σελ. 629.

[6] Η κρίση του δικαστηρίου ουσίας για την ύπαρξη ή μη των ταπεινών αιτίων συνιστά πραγματικό ζήτημα και εκφεύγει του αναιρετικού ελέγχου· βλ. ΑΠ 453/2016.